

# Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/54487,Sprawa-wspolpracy-Wojciecha-Jaruzelskiego-z-Informacja-Wojskowa-Rekonesans-archi.html>



## Sprawa współpracy Wojciecha Jaruzelskiego z Informacją Wojskową. Rekonesans archiwalny.

### OKRES HISTORYCZNY

(1980-1990) Epoka Solidarności

Autor: PAWEŁ PIOTROWSKI 04.09.2007

W czerwcu 2006 roku stacja TVN ogłosiła odkrycie w zasobie archiwalnym IPN dokumentu wskazującego na agenturalne powiązania generała broni Wojciecha Jaruzelskiego z organami Informacji Wojskowej. W Instytucie Pamięci Narodowej podjęto wówczas decyzję o dogłębnym wyjaśnieniu tej sprawy. Poniższy tekst stanowi efekt dotychczasowych poszukiwań materiałów archiwalnych dotyczących owej współpracy.

## Metody działania Informacji Wojskowej

Początki Informacji Wojskowej wiążą się z powołaniem 14 maja 1943 r. 1. Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki w obozie w Sielcach nad Oką, kiedy powstał Oddział Informacji tej dywizji.<sup>1</sup> Rozwiązano ją natomiast 21 stycznia 1957 r., w jej miejsce tworząc Wojskową Służbę Wewnętrzną.<sup>2</sup> Teoretycznie zadaniem jej była ochrona kontrwywiadowcza sił zbrojnych, lecz w rzeczywistości na wzór sowieckich odpowiedników pełniła funkcję policji politycznej w wojsku.<sup>3</sup> Była też ważną częścią systemu terroru stalinowskiego w Polsce w latach 1944-1956, a jej głównym zadaniem stało się ściganie prawdziwych i wymagowanych wrogów komunistycznego systemu, zarówno w formacjach wojskowych, jak i poza nimi.

Teoretycznie zadaniem Informacji Wojskowej była ochrona kontrwywiadowcza sił zbrojnych, lecz w rzeczywistości na wzór sowieckich odpowiedników pełniła funkcję policji politycznej w wojsku. Była też ważną częścią systemu terroru stalinowskiego w Polsce w latach 1944-1956, a jej głównym zadaniem stało się ściganie prawdziwych i wymagowanych wrogów komunistycznego systemu, zarówno w formacjach wojskowych, jak i poza nimi.

Jednym z najważniejszych elementów funkcjonowania Informacji była inwigilacja środowisk tzw. bazy operacyjnej, obejmującej potencjalnych „wrogów” (tym mianem określano szeroki wachlarz osób, m.in. z racji ich pochodzenia społecznego, pełnienia poprzednio służby w formacjach podległych Rządowi RP na uchodźstwie czy aktualnych postaw politycznych).<sup>4</sup> Podstawowym narzędziem kontroli „bazy” była sieć agenturalna. Dokumenty opisujące zasady jej działania<sup>5</sup> były kodyfikacją obowiązującej od 1943 r. praktyki, będącej kalką rozwiązań sowieckich, przekazywanych słuchaczom Oficerskiej Szkoły Informacji w ramach tzw. kursu I.

W Informacji funkcjonowały trzy grupy „tajnych współpracowników”, analogicznie jak w Urzędzie

Bezpieczeństwa.<sup>6</sup> Do pierwszej grupy – agentów, zaliczano osoby posiadające możliwość zdobycia zaufania „wrogiego środowiska”. Agent miał za zadanie rozpracowywanie organizacji oraz grup i pojedynczych osób. Druga grupa – rezydenci – to osoby już wcześniej sprawdzone jako „tajni współpracownicy”. Rezydent kierował grupą przekazanych mu „na łączność” 4-5 tajnych informatorów. Trzecia, najpowszechniejsza grupa, to „tajni informatorzy”, których działalność polegała na wyławianiu osób podejrzanych z punktu widzenia Informacji. Współpracowników werbowano na podstawie „uczuć patriotycznych”, „lojalności” oraz „materiałów kompromitujących”. Do spotkań z agenturą wykorzystywano również trzy grupy obiektów. Pierwszą było „Miejsce Spotkań” (MS), które znajdowało się najczęściej na terenie jednostki wojskowej, w warunkach terenowych nawet na wolnym powietrzu, na poligonach zaś w specjalnie wykopanych w tym celu ziemiankach.<sup>7</sup> „Lokal Spotkaniowy” (LS) był pomieszczeniem bardziej zakonspirowanym i o większym standardzie, natomiast „Mieszkanie Konspiracyjne” (MK) stanowiło najczęściej własność Informacji; zamieszkiwały w nim podstawione osoby. Dokumentacja operacyjna składała się z „teczki obiektu”, czyli jednostki bądź instytucji wojskowej, którą prowadził oficer obiektowy. Obejmowała ona cztery oddzielne części-teczki, zawierające całą historię kontrwywiadowczą danego obiektu. Z chwilą dokonania werbunku „tajnego współpracownika” dowolnej kategorii zakładano mu „teczkę agenturalną” składającą się z dwóch oddzielnych części – „teczki personalnej” i „teczki pracy”. Charakterystyczne, że teczkom tym nadawano numery centralnie już w trakcie ich druku, czyli zanim zostały przyporządkowane konkretnym osobom. Na osoby mogące prowadzić wrogą działalność zakładano trzy kategorie „akt rozpracowania”. Pierwszą była „Teczka Kontrolno-Obserwacyjna” (TKO) zakładana na kadre wojskową znajdującą się we wspomnianej „bazie operacyjnej”. Drugą grupą były „Akta Rozpracowania Pojedynczego” (ARP), zakładane osobom, które były przez Informację aktywnie „rozpracowywane”. Trzecią kategorię – „Akta Rozpracowania Grupowego” (ARG) – zakładano na konkretną grupę żołnierzy, np. planujących zbiorową dezercję. Informacja Wojskowa posiadała scentralizowany system ewidencji. Zajmował się tym Oddział VII Głównego Zarządu Informacji, który prowadził centralną kartotekę agentury, tzw. figurantów rozpracowań i aresztowanych, oraz kontrolę takiej ewidencji w terenowych organach Informacji. Oddział ten prowadził także archiwum i opiniował oficerów.<sup>8</sup>

## **Poszukiwania dokumentacji Jaruzelskiego**

Tuż po upublicznieniu w czerwcu 2005 r. przez TVN informacji o istnieniu dokumentu wskazującego na fakt współpracy gen. Wojciecha Jazuelskiego z organami Informacji Wojskowej w IPN podjęto poszukiwania dalszych dokumentów archiwalnych. Powołany w czerwcu 2005 r. zespół archiwistów miał dokonać przeglądu dokumentacji administracyjnej oraz operacyjnej wytworzonej przez jednostki terenowe i centralne Informacji, a w szczególności przez Wydział Informacji 3. DP, Okręgowy Zarząd Informacji Nr 7 w Lublinie oraz Oddział I Głównego Zarządu Informacji. Kwerenda ta nie przyniosła jednak rezultatu. W połowie 2006 r. ponownie wytypowano ponad 100 jednostek archiwalnych, głównie akt postępowań przygotowawczych, procesów politycznych oraz spraw operacyjnych. Ich długotrwały przegląd również nie przyniósł nowych informacji. Wiadomo jednak, że akta Informacji były niszczone na wielką skalę w latach 1989-1990 i wybrakowano wówczas większość zasobu zgromadzonego w archiwum następcy Informacji (od 1957 r.), czyli Wojskowej

Służby Wewnętrznej.

Nieco lepiej wyglądała kwerenda w tzw. materiałach ewidencyjnych. W listopadzie 2005 r. odnaleziono zapis z „Księgi inwentarzowej tajnych współpracowników Nr 1 Zespołu E-1” Oddziału VII Głównego Zarządu Informacji WP, a w kwietniu 2006 r. dodatkowo zapis z „Centralnego Rejestru Agenturalnej Sieci Nr 1”. Są one szczegółowo omówione poniżej.<sup>9</sup>

Należy jednakże podkreślić, że kwerenda nie objęła zapewne całego zasobu zgromadzonego w IPN. Przykładem tego jest odnalezienie w końcu czerwca 2006 r. drugiego zapisu ewidencyjnego, choć zespół archiwistów poszukujący materiałów dotyczących powyższej sprawy działał oficjalnie od roku. Ze względu na uwarunkowania prawne nie było możliwe przeprowadzenie kwerendy w „Zbiorze Zastrzeżonym” znajdującym się w IPN.<sup>10</sup> Wiadomo jednak, że obejmuje on głównie zasób archiwalny przekazany przez Wojskowe Służby Informacyjne, w tym z pewnością wiele materiałów wytworzonych przez Informację Wojskową. Możliwe jest więc, że w przyszłości zostaną odnalezione następne dokumenty dotyczące tej sprawy.

### **Charakterystyka odnalezionych dokumentów**

W archiwum IPN odnaleziono trzy dokumenty dotyczące współpracy gen. Wojciecha Jaruzelskiego z Informacją Wojskową.

Dokument pierwszy to „Informacja na oficerów wytypowanych do pracy w II Oddz[iale] Szt[abu] Gen[eralnego] WP”, pochodząca z 9 maja 1949 r. Jest nią notatka sporządzona zapewne przez oficera oddziału ewidencji GZI, ppor. L. Kamni, zawierająca charakterystyki grupy 7 oficerów WP.<sup>11</sup> Stanowi ona pokłosie pisma szefa Oddziału II Sztabu Generalnego WP, gen. bryg. Wacława Komara, z 7 maja 1949 r., do szefa Głównego Zarządu Informacji WP, płk. Stefana Kuhla.<sup>12</sup> W piśmie tym Komar prosi Kuhla o wyrażenie opinii w sprawie 10 oficerów proponowanych do służby w Wydziale Zwiadu Wojskowego Oddziału II SG. Zadaniem tej komórki było szkolenie jednostek rozpoznania WP oraz studiowanie rozwoju armii „krajów kapitalistycznych”. Należy podkreślić, że procedura sprawdzania kandydatów do służby w Oddziale II SG przez odpowiednie komórki ewidencji GZI była w omawianym okresie powszechną praktyką. W piśmie przewodnim do notatki, niepodpisanym, stwierdzono, że GZI WP nie wnosił zastrzeżeń do służby w Oddziale II SG siedmiu oficerów, co do dalszych trzech zaś odpowiedzi miano udzielić w najbliższym czasie.<sup>13</sup>

Akta Informacji były niszczone na wielką skalę w latach 1989-1990 i wybrakowano wówczas większość zasobu zgromadzonego w

archiwum następcy Informacji (od 1957 r.),  
czyli Wojskowej Służby Wewnętrznej.

„Informacja...” zawiera również charakterystykę ppłka Wojciecha Jaruzelskiego. Choć wskutek błędu niepoprawnie zapisano jego nazwisko jako „Jeruzelski”, pozostałe dane zgadzają się ze stanem faktycznym (data i miejsce urodzenia, losy w okresie wojny i aktualnie zajmowane stanowisko). Następnie pojawia się informacja, że jest on „tajnym informatorem” o pseudonimie „Wolski”, zwerbowanym „na uczuciach patriotycznych” 23 marca 1946 r. w czasie służby w 5. pułku piechoty 3. Dywizji Piechoty. Scharakteryzowano go jako jednostkę wartościową, członka PZPR, podkreślano, że jest dobrym „tajnym współpracownikiem”, nadającym się na „rezydenta” (materiałów o charakterze kompromitującym nie posiadano). Informację o Wojciechu Jaruzelskim kończyła notka, że dane powyższe pochodzą z Oddziału I GZI WP (oddział ten zajmował się rozpracowywaniem centralnych instytucji MON; zaliczano do nich także Dowództwo Wojsk Lądowych, w którym Jaruzelski służył).

Spośród pozostałych sześciu oficerów trzech również figurowało w sieci agenturalnej. Byli to: mjr Zbigniew Zieleniewski, dowódca 53. pułku piechoty, i rezydent o pseudonimie „Ząb”, zwerbowany 3 czerwca 1946 r., którego oceniano jako słabego tajnego współpracownika, przekazującego jedynie materiały o charakterze informacyjnym. Kontrastowała z tym jego bardzo dobra ocena jako oficera oraz aktywna działalność partyjna. Kolejnym oficerem był kpt. Krzysztof Jóźko, szef wydziału wywiadowczego (co oznaczało w ówczesnej nomenklaturze wydział rozpoznania) 18. Dywizji Piechoty. Był on tajnym informatorem o pseudonimie „Rawicz”, zwerbowanym 16 maja 1947 r. i – według oceny Informacji Wojskowej – dobrze pracującym. Z kolei charakterystyka por. Stanisława Stockiego, oficera zwiadowczego 36. pułku piechoty, zawierała informacje o jego zwerbowaniu w sierpniu 1945 r., lecz wydaje się, że nie był on czynnym tajnym współpracownikiem; wskazuje na to brak pseudonimu oraz oceny współpracy. To, że spośród siedmiu ocenianych oficerów aż czterech figurowało w sieci agenturalnej, może świadczyć o skali penetracji organów Informacji wśród kadry oficerskiej, lecz również o pewnej wyjątkowości sytuacji wśród oficerów rozpoznania wojskowego, blisko współpracujących z definicji z oficerami Informacji Wojskowej.

Kolejne dwa dokumenty należą do grupy źródeł o charakterze ewidencyjnym, są to bowiem zapisy w księgach ewidencji tajnych współpracowników. Pierwszy dokument to „Centralny Rejestr Agenturalnej Sieci Nr 1” (tak w oryginale – ewidentny rusycyzm), rozpoczęty 1 grudnia 1948 r., a zakończony 31 grudnia 1956 r. Jest to pierwszy tom, zawierający 30 000 numerów rejestracyjnych tajnych współpracowników (w którym jednakże ostatnie wpisy pochodzą z 1962 r.). Kolejne dwa tomy zawierające wpisy z okresu od grudnia 1954 do grudnia 1955 r. oraz od 1955 do 1962 r. kończą się na numerze 58 793, choć w obu tomach znajdują się numery, przy których nie ma żadnych informacji. Można stąd wnioskować, że teczki z tymi numerami zostały przypisane poszczególnym Zarządom Informacji, ale nie wykorzystano ich, bez szczegółowej analizy nie można więc określić, ilu tajnych współpracowników ogółem w tych rejestrach figuruje. Charakterystyczne, że wpisy do rejestrów rozpoczęto w grudniu 1948 r., można więc założyć, że w pierwszym tomie, zawierającym numery rejestracyjne od 1 do 30 000, wpisywano tajnych współpracowników zwerbowanych od 1944 r., a w

następnych dwóch tomach także agenturę zwerbowaną w okresie późniejszym, do 1962 włącznie. Dla tego studium ważny jest tom pierwszy, liczący 500 kart, w którym pod numerem 1846 figuruje „Jaruzelski Wojciech s. Władysława”, tajny informator noszący pseudonim „Wolski”, zwerbowany przez Sekcję Informacji Wyższej Szkoły Piechoty.<sup>14</sup> Potwierdzałyby to tezę, że został on zwerbowany w 1946 r., stąd tak niski numer rejestracyjny.

W bliżej nieokreślonym czasie podjęto próbę zamazania zapisów dotyczących Wojciecha Jaruzelskiego w obu księgach ewidencyjnych. Do tego celu użyto czarnego flamastra, lecz z upływem czasu zamazanie wyblakło i dziś nie ma problemu z odczytaniem treści wpisów. Dodać należy, że taką próbę podjęto jedynie w tym przypadku.

Kolejny dokument, „Księga inwentarzowa tajnych współpracowników Nr 1”, Zespołu E-1 Oddziału VII Głównego Zarządu Informacji WP, należy do zespołu wykazów (pomocy) archiwalnych. Podobnie jak poprzedni wykaz, zawiera 500 kart, w których znajdują się wpisy o numerach od 1 do 30 000, lecz nie są one tożsame z omawianym powyżej wykazem rejestracyjnym. W księdze inwentarzowej pod numerem archiwalnym 22858 znajduje się wpis – „Jaruzelski Wojciech s. Władysława”, pseudonim „Wolski” urodzony w 1923 r., „zawerbowany” 18 lutego 1946 r. w Wyższej Szkole Piechoty.<sup>15</sup> Z analizy dokumentu wynika, że numer 22858 nadano aktom tajnego informatora „Wolski” w chwili złożenia ich do archiwum. Pojawia się więc pytanie o datę zakończenia współpracy. Można ją określić na podstawie protokołów brakowania. Oto z zapisów w „księdze inwentarzowej” wynika, że zdecydowana większość akt została wybrakowana pomiędzy rokiem 1963 a 1966. Niestety, spis nr 44, na podstawie którego wybrakowano akta o sąsiadujących numerach, nie posiada daty. Ostatni spis posiadający datę to nr 35 z 30 czerwca 1963 r., natomiast jeden z poprzedzających go, nr 31, pochodzi z 31 marca 1963 r. Wynika z tego, że brakowanie odbywało się niemal co miesiąc, więc protokół o numerze 44 mógł być sporządzony w roku 1964. Dla porządku można dodać, że ostatni w księdze protokół brakowania nosi numer 50 i sporządzony został 31 marca 1966 r. Można przyjąć hipotezę, że brakowanie nastąpiło po upływie 10 lat od daty złożenia do archiwum, takie bowiem były wówczas wewnętrzne przepisy archiwalne Wojskowej Służby Wewnętrznej. Zatem można założyć, że zakończenie współpracy i złożenie akt do archiwum nastąpiło w roku 1954. Nie znamy przyczyny zakończenia współpracy, lecz posiłkując się biografią Jaruzelskiego, z której wynika, że w dniu 31 grudnia 1953 r., po ukończeniu Kursu Doskonalenia Dowódców Akademii Sztabu Generalnego, otrzymał stopień pułkownika i został mianowany szefem Oddziału

Akademii Wojskowych Głównego Zarządu Wyszkozenia Bojowego<sup>16</sup>, można przyjąć, że tym samym znalazł się w grupie wyższych oficerów, szefów samodzielnych komórek organizacyjnych. W związku z tym mógł zostać wyrejestrowany niejako automatycznie. W znanych fragmentach dużo późniejszej, gdyż pochodzącej z 1986 r. instrukcji o pracy operacyjnej WSW jest zapis, że generałowie oraz dowódcy i szefowie jednostek i instytucji wojskowych nie mogli być tajnymi współpracownikami, być może takie same przepisy obowiązywały również w latach pięćdziesiątych. Raczej nieprawdopodobna wydaje się teza, że wyrejestrowanie nastąpiło dopiero w związku z otrzymaniem przez Jaruzelskiego stopnia generalskiego w październiku 1956 r., z analizy następných ksiąg inwentarzowych wynika bowiem, że w roku 1955 nastąpił ogromny przyrost wpisów do tych ksiąg. Wiązało się to z dużą akcją eliminowania zbędnej i słabej agentury, o czym świadczy fakt, że o ile w grudniu 1953 r. w sieci Informacji Wojskowej znajdowało się 15 941 tajnych współpracowników, o tyle w dwa lata później, w grudniu 1955 r., tylko 10 955, a w grudniu 1957 r. agentura WSW liczyła jedynie 2100 tajnych współpracowników.<sup>17</sup>

Analizując trzy znane dokumenty, zauważamy, że różnią się one co do daty i miejsca werbunku Wojciecha Jaruzelskiego. Te rozbieżności przedstawione w tabeli poniżej wymagają również wyjaśnienia.

Dokument	Data werbunku	Miejsce werbunku	Kategoria	Pseudonim
"Informacja na oficerów wytypowanych do pracy w II Oddziale Sztab[us] Gen[eralnego] WP" z 9 maja 1949 r.	23 marca 1946 r.	5. Pułk Piechoty 3. Dywizji Piechoty	tajny informator	"Wolski"
Centralny Rejestr Agenturalnej Sieci Nr 1 (wpis bez daty)	nie zawiera	Sekcja Informacji Wyższej Szkoły Piechoty	jak wyżej	jak wyżej
Księga inwentarzowa tajnych współpracowników Nr 1 Zespołu E-1 Oddziału VII Głównego Zarządu Informacji WP (wpis bez daty)	18 lutego 1946 r.	jak wyżej	jak wyżej	jak wyżej

Tabela 1 Rozbieżności i elementy wspólne zapisów w omawianych dokumentach

Zagadnienie miejsca werbunku należy analizować przez pryzmat przebiegu służby W. Jaruzelskiego. W 5. Pułku Piechoty 2. Dywizji Piechoty (przejściowo następnie podporządkowanym 3. Dywizji Piechoty) służył on od 17 grudnia 1943 r. do lutego bądź marca 1947 r. Rozbieżność wynika stąd, że 15 lutego 1947 r. Jaruzelskiego skreślono z ewidencji 5. pułku, natomiast rozkaz personalny ministra obrony narodowej o skierowaniu na przeszkolenie w Centrum Wyszkozenia Piechoty pochodzi z 25 marca 1947 r.<sup>18</sup> Nie ulega zatem wątpliwości, że werbunek musiał nastąpić właśnie w 5. Pułku, a nie w Centrum Wyszkozenia Piechoty. Jaruzelski był uczestnikiem kursu dla oficerów sztabu tzw. wielkich jednostek (dywizji i korpusów) od marca do listopada 1947 r. Ukończył kurs z oceną bardzo dobrą i pozostał w Centrum Wyszkozenia Piechoty jako wykładowca do 21 lutego 1949 r. W tym okresie, 1 kwietnia 1948 r., nastąpiła zmiana nazwy Centrum Wyszkozenia Piechoty na Wyższą Szkołę Piechoty.<sup>19</sup> Stąd wynikają różnice w miejscu werbunku, dane znajdujące się w dokumencie pierwszym pochodziły z teczki personalnej tajnego informatora o ps. „Wolski”, znajdującej się w dyspozycji Oddziału I GZI, natomiast pozostałe zapisy ewidencyjne z kartoteki Oddziału VII GZI. Niewykluczone, że znajdująca się tam karta rejestracyjna była wtórnikami sporządzonym już w okresie, gdy Jaruzelski przebywał w CWP. Z tych samych powodów mogły wynikać różnice w dacie werbunku. „Centralny Rejestr Agenturalnej Sieci Nr 1”, sporządzony w końcu 1948 r., zawiera aż 267 nazwisk tajnych współpracowników prowadzonych przez Sekcję Informacji WSP, natomiast etat szkoły w tym okresie wynosił 367 wojskowych stałego stanu i 161 pracowników kontraktowych, oraz 474 oficerów-słuchaczy stanu zmiennego.<sup>20</sup> Wynika stąd, że wśród 1002 osób aż 267, czyli ok. 27 proc., było tajnymi informatorami. Był to wskaźnik niezwykle wysoki, 1 stycznia 1949 r. bowiem stan ewidencyjny Wojska Polskiego wynosił 129 881 żołnierzy i pracowników kontraktowych, natomiast w sieci agenturalnej Informacji Wojskowej 31 grudnia 1948

r. znajdowało się 8180 osób, co stanowiło 6,3 proc. stanów osobowych.<sup>21</sup>

Jak już wspomniano, nie odnaleziono w zasobie IPN „teczki pracy” i „teczki personalnej” tajnego informatora o ps. „Wolski”. Nie uległa ona zniszczeniu wraz z innymi teczkami brakowanymi na podstawie spisu nr 44 „Księgi inwentarzowej tajnych współpracowników Nr 1”. Nazwisko Jaruzelskiego zostało przekreślone, obok zaś zapisano najpierw ołówkiem słowa: „materiały u Szefa WS Wewnętrznej”, a następnie na marginesie, piórem: „materiały u kierownictwa”, co oznaczało oczywiście Szefa Wojskowej Służby Wewnętrznej.<sup>22</sup> O ile zapis ołówkiem pojawił się jedynie w przypadku Jaruzelskiego, to zapis piórem o analogicznej treści figuruje przy 16 innych nazwiskach w tej księdze.

Była to grupa oficerów, w większości w latach sześćdziesiątych w stopniu generałów i admirałów, pełniąca kierownicze funkcje w Wojsku Polskim – kierownictwo WSW uznało więc, że materiały te powinny zostać zachowane.

W bliżej nieokreślonym czasie podjęto próbę zamazania zapisów dotyczących Wojciecha Jaruzelskiego w obu księgach ewidencyjnych. Do tego celu użyto czarnego flamastra, lecz z upływem czasu zamazanie wyblakło i dziś nie ma problemu z odczytaniem treści wpisów. Dodać należy, że taką próbę podjęto jedynie w tym przypadku. Może to wskazywać na podjęcie decyzji o „oczyszczeniu” archiwum WSW z wszelkich danych mogących świadczyć o agenturalnej przeszłości Wojciecha Jaruzelskiego. W pierwszej kolejności dotyczyło to oczywiście teczek personalnej i pracy tajnego informatora „Wolskiego”, lecz tego, co się z nimi stało, nie wiemy.

Numer archiwum	Nazwisko, imię i imię ojca	Pseudonim	Data urodzenia	Kiedy i przez kogo zamazany
380	Czarnecki Witold s. Kazimierza	Ryba	1924	31 I 1951, Oficerski Zarząd [Informacji] Nr 3
381	Grabowski Aleksander s. Tomasz	Katusza	1923	14 II 1950, Oficerska Szkoła Artylerii Oficerów Piechoty [Informacji]
860	Drzewiecki Jan s. Adama	Porter	1921	30 IX 1952, Główny Zarząd [Informacji] WP
1101	Pietraszkiewicz Henryk s. Jana	Tral	1923	10 II 1949, Oficerska Szkoła Młodszych Oficerów W [Informacji]
4265	Skupki Stanisław s. Stanisława	Zawisza	1922	10 XI 1947, 2. Pułk Piechoty
6347	Herman Józef s. Dominika	Zając	1920	19 IV 1945
8172	Rybacki Andrzej s. Jerzego	Strach	1926	3 III 1950, Oficerski Zarząd [Informacji] Nr 9
11463	Mulczyk Eugeniusz s. Józefa	Dąbrowski	1925	26 III 1945, 3. Brygada panc[ernia]
11520	Wisniewski Jan s. Władysława	Jachna	1923	20 XII 1944, Główny Zarząd [Informacji] WP
17243	Dąbkowski Tadeusz s. Stanisława	Ogródek	1925	12 VI 1951, Techniczna Szkoła Wojsk Lotniczych
17613	Kotasa Józef s. Jana	Puławski	1921	3 VII 1947, 11. Dywizja P[iechoty]
18059	Śliwiński Kazimierz s. Stanisława	Dąb	1919	24 XII 1951, Oficerska Szkoła Artylerii
18267	Zieloniewski Zdzisław s. Antoniego	Ząb	1924	5 VI 1945, 6. Dywizja P[iechoty]
18267	Mojżysiewicz Czesław s. Antoniego	Samochód	1924	1 X 1947, Oficerski Zarząd [Informacji] Nr 3
21742	Cymbarewicz Franciszek s. Ludwika	Martynowski	1917	1944, 1. P[olka] P[iechoty]
21892	Wytyczak Stanisław s. Wiktora	Wiałok	1925	21 XII 1946, W [Informacji] Szkoła P[iechoty]
22856	Jaruzelski Wojciech s. Władysława	Wolski	1923	18 II 1946, W [Informacji] Szkoła P[iechoty]

**Tabela 2 Wykaz osób figurujących w „Księdze inwentarzowej tajnych współpracowników Nr 1”, których materiały przekazano do**



**dyspozycji kierownictwa WSW**

Na zakończenie warto również podjąć temat błędnego zapisu nazwiska: „Jaruzelski”- „Jeruzelski” w pierwszym dokumencie. Jest to niewątpliwie błąd, a wiadomo, że w tym okresie błędy przy pisowni nazwisk zdarzały się dość często, podobnie w skierowaniu na kurs do CWP także podano je błędnie jako „Jarozelski”.<sup>23</sup>

2294	Goewick Bogdan s. Antonia	Sokoł	1980	927
2295	Kulbicki Stanisław s. Antoniego	Leski	1917	8250
2296	Strabek Janusz s. Aleksandra	Wojcieszyn	1925	8588
2297	Pogorzelski Czesław s. Piotra	St. Nowy	1908	4175
2298	Wunderlich Józef s. Aleksandra	Bydgoszcz	1920	24910
2299	Kagner Augustyn s. Stanisława	Chł.	1921	1820
2300	Jurczak Stanisław s. Józefa	Sawał	1922	30952
2301	Justowski Bogdan s. Józefa	Bydca	1920	4175
2302	Urbanicki Józef s. Franciszka	Chł.	1920	4175
2303	Szarycki Edward s. Aleksandra	Bydca	1909	1455
2304	Grzybowska Katarzyna s. Agnieszki	Bydca	1927	2738
2305	Śliwa Józef s. Antoniego	Bydca	1925	389
2306	Szczepan Józef s. Józefa	Sawał	1922	389
2307	Krawczyk Stanisław s. Józefa	Bydca	1926	527
2308	Chojacki Aleksander s. Józefa	Bydca	1925	327
2309	Konarski Józef s. Franciszka	Bydca	1924	2738
2310	Kurty Stanisław s. Aleksandra	Bydca	1924	1455
2311	Śliwa Stanisław s. Franciszka	Bydca	1926	1702
2312	Chojacki Aleksander s. Józefa	Bydca	1925	327
2313	Urbanicki Józef s. Franciszka	Bydca	1924	2738
2314	Urbanicki Józef s. Józefa	Bydca	1924	2738
2315	Urbanicki Józef s. Józefa	Bydca	1924	2738
2316	Urbanicki Józef s. Józefa	Bydca	1924	2738
2317	Urbanicki Józef s. Józefa	Bydca	1924	2738
2318	Urbanicki Józef s. Józefa	Bydca	1924	2738
2319	Urbanicki Józef s. Józefa	Bydca	1924	2738
2320	Urbanicki Józef s. Józefa	Bydca	1924	2738

**Zapis z „Księgi inwentarzowej tajnych współpracowników Nr 1”, Zespołu E-1 Oddziału VII Głównego Zarządu Informacji WP.**

*Szkiełko*  
31

**Informacja**  
na temat tajnych współpracowników, dot. sprawy z 11 Doda. 64. Jan 11. P.

1) **Jeruzelski Stanisław s. Władysława**, ur. 1925 r. w m. Białymostku.  
Tym współpracownikem jako tajnym współpracownikiem do wojny zaangażował się w 1943 r. w m. Białymostku, a następnie do 1944 r. w m. Bydgoszcz, gdzie pracował jako robotnik w fabryce. W sierpniu 1944 roku został aresztowany i wywieziony do Obojzowa. W lipcu 1945 r. został zwolniony, a następnie w 1946 r. został skierowany do pracy w m. Białymostku. W 1947 r. został skierowany do pracy w m. Bydgoszcz.

2) **Urbanicki Józef s. Antoniego**, ur. 1924 r. w m. Bydgoszcz.  
Urbanicki Józef został skierowany do pracy w m. Bydgoszcz w 1944 r. W 1945 r. został skierowany do pracy w m. Białymostku, a następnie w 1946 r. został skierowany do pracy w m. Bydgoszcz. W 1947 r. został skierowany do pracy w m. Białymostku, a następnie w 1948 r. został skierowany do pracy w m. Bydgoszcz.

"Informacja na oficerów  
wytypowanych do pracy w II  
Oddz[iale] Szt[abu]  
Gen[eralnego] WP"

## Wnioski

Na podstawie istniejącej bazy źródłowej można stwierdzić, że gen. Wojciech Jaruzelski współpracował z Informacją Wojska Polskiego. Analiza dostępnych dokumentów pozwala stwierdzić, że są one oryginalne, a podjęcie próby zamazania dwóch wpisów ewidencyjnych w bliżej nieokreślonym czasie tylko potwierdza ów fakt. Nie udało się natomiast odnaleźć żadnych dokumentów operacyjnych, np. doniesień agenturalnych tajnego informatora „Wolski”. Złożyły się na to co najmniej trzy przyczyny. Materiały Informacji Wojskowej były niszczone już w 1955 r., następnie w latach sześćdziesiątych w ramach normalnych procedur archiwalnych, a największa fala zniszczeń miała miejsce w latach 1989-1990. Choć wiadomo, że same akta agenturalne w połowie lat sześćdziesiątych były przeglądane w „kierownictwie WSW” jako część większej grupy akt dotyczących oficerów, którzy pełnili kierownicze stanowiska w Wojsku Polskim, to nie wiemy, co się z nimi stało później. Nie można wykluczyć także tezy, że próba zamazania zapisów ewidencyjnych dotyczących Wojciecha Jaruzelskiego była elementem większego przedsięwzięcia zmierzającego do „wyczyszczenia” wszelkich materiałów znajdujących się w archiwum WSW, związanych z tą sprawą. Należy przypomnieć, że „Informacja na oficerów wytypowanych do pracy w Oddziale II Sztabu Generalnego WP” z 9 maja 1949 r. została odnaleziona w zespole byłego Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, przechowywanym do momentu przekazania do IPN w archiwum MSW. O aktywności agenturalnej „Wolskiego” wiemy tylko tyle, co napisał oficer Informacji sporządzający ową notatkę. Wynika z niej, a zapewne powstała ona na podstawie analizy akt przechowywanych w Oddziale I GZI, że Jaruzelski był współpracownikiem wartościowym, zwerbowanym „na uczuciach patriotycznych”, nadającym się na rezydenta. Z zapisów ewidencyjnych wynika jednakże, że rezydentem nie został. Zakończono współpracę najprawdopodobniej w 1954 r., a na pewno przed 1955 r. Niewykluczone, że za jakiś czas odnalezione zostaną kolejne dokumenty, rzucające więcej światła na tę kwestię.<sup>24</sup>

Tekst pochodzi z nr 1-2/2007 „Biuletynu IPN”

---

<sup>1</sup> W. Tkaczew, *Powstanie i działalność organów Informacji Wojskowej Wojska Polskiego w latach 1943-1948. Kontrwywiad wojskowy*, Warszawa 1994, s. 9-10. Od 30 IX 1944 r. jako Zarząd Informacji, którego szef podlegał bezpośrednio Naczelnemu Dowódcy WP. 30 listopada tr. utworzono zaś Główny Zarząd Informacji WP (na początku pod nazwą Kierownictwo Informacji Sztabu Głównego WP), przekształcony 30 XI 1950 r. w GZI Ministerstwa Obrony Narodowej. Osobno własne zarządy informacji posiadały Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Wojska Ochrony Pogranicza. 3 IX 1955 r. wszystkie zarządy informacji podporządkowano Komitetowi do spraw Bezpieczeństwa Publicznego (jako GZI KdsBP). Po jego likwidacji, 28 XI 1956 r., Informacja Wojskowa ponownie znalazła się w

MON, a Informacja KBW i WOP w MSW.

<sup>2</sup> Z. Palski, *Informacja Wojskowa w latach 1943-1957. Kontrwywiad wojskowy czy policja polityczna*, Warszawa 2001, s. 28.

<sup>3</sup> Święto Informacji Wojskowej obchodzono w dniu 20 grudnia, w rocznicę powstania CzeKa (ros. *Czerezwyuczajajna Komissieja po Borbie s Kontrrewolucyjej i Sabotażom*) w 1917 r., pierwszej sowieckiej policji politycznej.

<sup>4</sup> Więcej o „bazie operacyjnej” w: Z. Palski, *Agentura Informacji Wojskowej w latach 1945-1956*, Warszawa 1992, s. 7-26.

<sup>5</sup> *Ibidem*, s. 45-68.

<sup>6</sup> Por. *Instrukcje pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa 1945-1989*, red. T. Ruzikowski, Warszawa 2004, s. 31 (instrukcja MBP z 1953 r.).

<sup>7</sup> Zasady prowadzenia „pracy operacyjnej” najpełniej unormowano w rozkazie Ministra Obrony Narodowej nr 03/Inf z 23 X 1952 r., a całościowo w instrukcji nr 04/Inf Szefa GZI z 10 V 1954 r. „o podstawowych zasadach pracy z siecią agenturalno-informacyjną”. Por. K. Staniszewski, *Byłem oficerem Informacji Wojska Polskiego*, Warszawa 1999, s. 14.

<sup>8</sup> Z. Palski, *Informacja Wojskowa w latach 1943-1957...*, s. 46-47.

<sup>9</sup> Skany odnalezionych w IPN trzech dokumentów z 1949 r. są umieszczone na stronie internetowej IPN pod adresem: <http://www.ipn.gov.pl/porta1/pl/245/102/>.

<sup>10</sup> Kwalifikowane są doń dokumenty archiwalne zaopatrzone w tzw. klauzule tajności (poufne, tajne, ściśle tajne), z którymi mogą zapoznawać się jedynie osoby posiadające specjalne uprawnienia (jednakże bez możliwości publikacji wyników badań), lecz z zastrzeżeniem, iż wgląd w akta może nastąpić jedynie za zgodą wytwórcy bądź jego prawnych następców (czyli w przypadku akt Informacji Wojskowej – Wojskowych Służb Informacyjnych, aktualnie Służby Kontrwywiadu Wojskowego).

<sup>11</sup> AIPN BU MBP, 4314, „Informacja na oficerów wytypowanych do pracy w II Oddz. Szt. Gen. WP”, 9 IX 1949 r., k. 31-34.

<sup>12</sup> *Ibidem*, Pismo szefa Oddziału II SG WP gen. bryg. W. Komara do szefa GZI WP płka S. Kuhla z 7 IX 1949 r., k. 29.

<sup>13</sup> *Ibidem*, Pismo do szefa Oddz. II Sztabu Generalnego Nacz. Dowództwa WP gen. bryg. Komara, 12 V 1949 r., k. 30

<sup>14</sup> AIPN, 00197/1, Centralny Rejestr Agenturalnej Sieci Nr 1, k. 31.

<sup>15</sup> AIPN, 00197/6, Księga inwentarzowa tajnych współpracowników, Nr 1 Zespołu E-1 Oddziału VII Głównego Zarządu Informacji WP, b.p.

<sup>16</sup> P. Raina, *Jaruzelski 1923-1968*, Warszawa 2001, s. 386.

<sup>17</sup> Z. Palski, *Agentura Informacji Wojskowej...*, załącznik nr 2.

<sup>18</sup> L. Kowalski, *Generał ze skazą. Biografia wojskowa gen. armii Wojciecha Jaruzelskiego*, Warszawa 2001, s. 23; P. Raina, *Jaruzelski 1923-1968...*, s. 214.

<sup>19</sup> C. Grzelak, *Wyższa Szkoła Piechoty w Rembertowie 1948-1954*, Warszawa 1984, s. 70.

<sup>20</sup> *Ibidem*, s. 70.

<sup>21</sup> P. Piotrowski, *Śląski Okręg Wojskowy. Przekształcenia organizacyjne 1945-1956*, Warszawa 2003, s. 70; Z. Palski, *Informacja Wojskowa w latach 1943-1957...*, s. 116.

<sup>22</sup> W okresie istnienia WSW jej szefami byli (jeśli nie zaznaczono inaczej - w stopniu generała brygady): Aleksander Kokoszyn (10 I 1957-14 XI 1964), Teodor Kufel (p.o. szefa 14 XI 1964-24 VI 1965, szef 1965-1979), gen. dyw. Czesław Kiszczak (1979-1981), gen. dyw. Edward Poradko (1981-1986), Edmund Buła (15 VIII 1986-VIII 1990).

<sup>23</sup> L. Kowalski, *op. cit.*, s. 147.

<sup>24</sup> Z dużą ostrożnością należy podchodzić do informacji „Życia Warszawy” z 11-12 VI 2005 r., wedle których Wojciech Jaruzelski został zwerbowany w 1952 r. повторно, przez... Czesława Kiszczaka, ówczesnie oficera Informacji WP, o czym mają świadczyć bliżej nieznane dokumenty Stasi (policji politycznej w NRD) odnalezione w archiwum Gaucka. Już po złożeniu do druku niniejszego artykułu ukazał się tekst Piotra Gontarczyka, *Dossier agenta „Wolskiego”*, „Rzeczpospolita”, 9-10 XII 2006, lecz nie wniósł on nic nowego do omawianej sprawy.

COFNIJ SIĘ